

smrtí; proto stůj zde náš klidný a cele zdůvodněný soud literární, jak se vytvořil v nás pečlivým studiem jeho díla literárního i důkladným poznáním jeho činnosti. Vlček zanechává po sobě práci objemnou a rozlehlou, ale praneprátrného významu literárního, uměleckého, básnického a myslitelského. Jako romanopisec pracoval šablonami, přejímanými většinou z pseudoidealistického románu německého; tvůrčí jeho síla umělecká byla nevalná a Vlček zakrýval tento věčný nedostatek tendencí vlasteneckou, žel, velmi povrchní. Takového rázu jsou hojně čtené jeho romány *Zlato v ohni*, *Samohradý*, *Setník Halaburd*, *Černé jezero*. Později psal Vlček díla memoirová a autobiografická v románovém nebo povídkovém rámci, často úmorně a prázdne povídává, *V rodném hnízdě*, *V budečské škole*, *Druhové z mláde*, *Sněhy a ledy*. Dostí početné jest i jeho dílo dramatické, ale význam jeho básnický jest dočista negativní; Vlček nebyl ani básníkem, ani tvůrcem charakterů a duší; poněvadž však snažil se zachovávat vnějškovou dramatickou „pravidla“, stačilo již, aby byla čítána jeho díla na středních školách a aby jeho *Milada* byla některými učiteli pokládána za vzornou tragedii. Jako publicista byl nesamostatný, ale přesvědčený a kdysi i přesvědčující parafrázér různých *loci communes*. Vlček bývá označován svým smýšlením i svou osobností konservativcem a v tom bývá hledán rozpor mezi ním a mladší generací českou. Není to však pravda; Vlček konservativcem — důsledným a důsažným konservativcem metodou a soustavou — nebyl a konservatism nebyl by to, co by jej odcizilo mladší generaci, jež dovedla milovat a uctívat nejednoho krajního konservativce cizího i domácího, u nichž konservatism byl opravdovou nutností celé osobnosti a metodou filosofickou. Co odcizilo Vlčka mladší generaci, byl prostě jeho charakter *základně protibásnický a utilitaristický*, bez každého hlubšího myslitelského posvěcení. Tímto směrem byla vedena i revue *Osvěta*, kterou založil Vlček r. 1871; *Osvěta* měla v některých dobách jakýsi význam pro naši literaturu naukovou, ale neměla skoro žádného významu pro vývoj poesie a krásného umění slovesného a ke kulturním silám a hodnotám doby nenalezla nikdy vlastního a rozhodného poměru.

Prof. František Krejčí

naplnil 21. srpna [1908] padesát let svého života. Nejsem kompetentní, abych ocenil jeho značné dílo vědecké a odborné; vědná vzpomínka má platit zde autoru pěkných knih *O filosofii přítomnosti* a *Svoboda vůle a mravnost*, z nichž mluví silně cítění kulturní a vane duch filosofie opravdu mužné a statečné.

Básník Vladimír Houdek

zemřel 28. srpna [1908] ve věku 38 let v pražském ústavě choromyslných, kdež byl internován přes šest let. Vladimír Houdek jest autorem dvou lyrických sbírek veršových, *Vykvelly bliny* a *V pavučinách nervů*. Není třeba přeceňovati, jak již se stalo v mnoha listech, básnického významu těchto knížek, aby člověku bylo líto ztráty Houdkovy i ukrutného osudu, který postihl tohoto upřímného a poctivého člověka, nedopřáv mu ani času k uměleckému uzrání. Verše Houdkovy jsou zakažené mnohým rmutným pramenem osobního trudu a utrpení; brutalitu mate si

básník osudným omylem často se silou; většinou schází také vnitřní zpěvná melodie, ten souvislý proud milostné něhy a předpokládajícího žáru, který činí teprve z veršovce básníka. Přesto jest zvláště v první knížce Houdkově několik milých čísel, a to tam, kde Houdek zůstal v mezích své vlohy a podával prostě, třebaš přikřfe, po impresionisticku dojmy, kterými na něho útočil život málo šetrný a málo vyběravý ve svých zbraních. V druhé knize odvážil se Houdek na témata náboženských a dějinných meditací, na něž nestačil a která nedovedl vyvésti z rudimentárního a chaotického stavu pouhých křečovitých záchvatů vzteklé revolty nebo blasfemie.

Lev Nikolajevič Tolstoj

dosahuje v těchto dnech [9. září 1908] osmdesátého roku a poskytuje tím celému vzdělanému světu příležitost k vědným vzpomínkám. Mně jest Tolstoj nejprve velikým básníkem a umělcem-psychologem, tvůrcem největšího románového eposu devatenáctého stol., *Vojny a míru*, a teprve potom moralistou a propagátorem nábožensko mravních idejí; šla-li druhá činnost jeho do šířky, první došla hloubky; blíží-li se druhé období jeho žurnalismu, někdy velmi jednostrannému (*Co jest umění?* a *Shakespeare*), dostoupil v prvním tvůrčí síly a velikosti, jaká jen zřídka byla přána smrtelníkům. Tolstého zor i názor zužoval se od tohoto obdivuhodného díla přes *Annu Kareninu* ke *Kreutzerově sonátě* a *Vládě tmy*, až dospěl jeho posledních traktátů nábožensko politických, v nichž jeví se jako *etický anarchista křesťanský*; prvek etického anarchismu, jakési pasivní resistance proti společnosti, státu a jejím zřízením, jest jistě podstatnou součástíkou prvního křesťanství a Tolstoj dovolává se ho jistě ne neprávem; proti všemu oficiálnímu církevnímu křesťanství má Tolstoj pravdu úplnou. Tolstoj jako druhý Rousseau nevěří v civilizaci ani v kulturu, mezi nimiž neliší ani ve svém utilitarismu. Ruku v ruce s tím jde u Tolstého poslední doby nechuť ke vší poesii a ke všemu *umění* slovesnému; včdyž nedávno prohlásil kterémusi dotazovateli rytmus ve verši za cosi nepřirozeného a poesii za zbytečnost! (Jako by všecken život, všechno dění vesměrné, ano i všechna práce nebyla řízena rytmem! Kráčí-li oráč za pluhem, vesluje-li rybář na bárce — i oni pracují rytmičky; rytmus jejich práce i rytmus básně, obojí jest řízeno touž měrou: dechem lidské hrudi a tepem lidského srdce!) Hlubokou kritiku díla Tolstého se stanoviska uměleckého i kulturního obsahuje kniha *Merežkovského Dostojevského a Tolstoj*; taktní a šetrná ve výraze, jest silná ve věci; byl bych rád, kdybych uviděl brzy její český překlad.

Literární historik Antonín Truhlář

zemřel 10. září [1908] ve věku 58 let. Antonín Truhlář věnoval všechnu svou houževnatou píli a oddanou lásku sběratelství i studiu humanistického písemnictví v Čechách, ale přes tuto dlouholetou práci nese-psal přece vlastní pragmatické historie českého humanismu, nýbrž spokojil se popisným dílem, slovníkově uspořádaným, *Rukojetě k dějinám latinského písemnictví v Čechách*, jejíž 1. díl vyšel

tiskem nedlouho před jeho smrtí, práce mravenčí plle a neumořitelné lásky, a přece mrtvá kniha, jejímiž členění budou jen učenci cechovi. Truhlář nebyl literárním historikem, jak rozumí tomuto slovu moderní doba; neměl koncepční síly, neměl pevné metody vědecké, nedovedl ani vysledovati, ani vzájemně sepiati vývojové složky a síly, ustavující určitý dějinný útvar. Byl spíše bibliografem než historikem, spíše antikvářem než kritikem, spíše učencem než kulturním psychologem. Nedostatků tyto bítí do očí při Truhlářových pracích, které mají látkou moderní literaturu českou, zvláště obrozenskou. Vlastní estetické hodnoty při pracích literárně historických mu unikaly; jazyková přesnost a správnost byla jediným jeho zřetelem formálním. A jí nerozpakoval se ani chvíli obětovati básnickou individualitu a charakter; ve školní příručce literární na př. změnil a „opravil“ klidně celé verše — Nerudovi!

Básník Otokar Březina

dovrší dne 13. září [1908] čtyřicet let svého života, vyplněného básnickým dílem vzácné velikosti i typické čistoty; významu jeho v českém písemnictví věnuje příští číslo Noviny zvláštní článek.¹ Dílo Březinovo obsahuje tyto knihy: *Tajemné dálky; Svítání na Západě* (obě knihy společně v 2. vydání s třemi litografiemi F. Bílka, 1900); *Větry od pólů* (1. vydání s ornamentacemi K. Hlaváčka 1897; 2. vydání v Symposionu); *Slavitelé chrámu* (1. vydání 1899; 2. vydání v Symposionu); *Ruce* (1. vydání opatřil a kresbami doprovodil Fr. Bílek; 2. vydání v Symposionu); *Hudba pramenů. Essaye* (v Symposionu 1903).

Josef Uher

mladý beletrista moravský, zemřel v Brně 5. prosince [1908] po jedné hodině polední v 28. roce. Ztráta, kterou utrpělo české umění slovesné smrtí Uhrovou, jest vážná a těžká. Tento mladý muž, který se musil vzdát učitelování pro nemoc, jež jej dlouho podřývala a nakonec podryla, a který žil stísněně z výtěžku svého péra, utíká se poslední léta na zimu na jih, byl vzácný básník každým coulem — ano, právě básník, a větší básník než řada lidí, která napsala veršem stohy knížek o zlaté ofízce. Byl vášnivě básnické srdce, trávené žarem krásy, síly i spravedlnosti, temnou touhou po životě volném a svobodném, byl jedinečný malíř přírody a jejích zrádných kouzel a čarů, byl uzrálý duch, který poznal až na dno ironii života a mnohé temné podobnosti jeho tragiky. Měl zvláštní hlubokou ironii, která jest jen odměnou duši, jež dovedly sestoupit do temných hlubin lidského osudu i společnosti a projít bludištěm mnohého zmrzačeného a zpotvořeného srdce lidského. Není mnoho jeho prací beletristických, ale není mezi nimi také prázdných hluchavek; i malé črty i fragmenty jsou celá umělecká díla, výraz duše citlivé a přemítavé, trpící, zápasící, opravdové; i malé práce jeho jsou posvěceny jeho individualitou, jedinečností jeho

básnického zoru i výrazu. Nedostalo se mně štěstí poznati Uhra osobně; mám od něho jen několik listů a z nich stal se mi Uher milý i jako člověk; jsou to listy snad zdánlivě všední, skoro obchodní, a přec jsou v nich věty, které mají svůj ráz a svůj bolestný přízvuk... Poslední kniha, kterou připravil do tisku, Bratránkové, je určena pro knihovnu zakládanou právě při Novině a vyjde v ní co nejdříve. Uher sliboval mně tuto knihu již na říjen; a když jsem ho upomenul, nevěda ovšem, jak vážný jest jeho stav, dostalo se mně připovědi, že to „v tomto měsíci (listopadu) bude snad jistě“... A přitom odhrnul mně i cípek záclony se svého utrpení tělesného i duševního...

Knižně vydal Uher za života svého Kapitoly o lidech kožovných a jiné prózy (1906) a Má cesta (prémie Klubu přátel umění v Brně 1907). Doufejme, že bude brzy sebráno a pečlivě vydáno i všecko, co potom ještě Uher tisknul a psal: vnitřní hodnota jeho prací zaslouží si vydání nejšetrnějšího a nejjodanějšího.

Velebný falsátor

Paní R. Svobodová napsala nedávno do Hlídky Času článek Machar v Římě, dar básníka básníkovi, pozdrav volně duše volné duši, projev při vši lásce cudný cudností nedostupnou takovému Dostálu-Lutinovovi, který si dal sepsati kdysi svou administrační silou nechutný panegyrik, plný nabubřelých nehorázností kritických, na sebe i své bratry v církvi a péře a uveřejnil jej vlastním nákladem. V článku paní Svobodové čte se passus: „Každý jeho vztah přátelský jest opravdový a čestný, zdůvodněný a promyšlený. Koho jednou po zkoušce uzavřel do svého srdce, s tím se zlotožňuje a stane se jeho vášnivým obhájcem; nedopustil by ani, aby někdo vyslovil ne dost uctivě jeho jméno, a nedovedl by z rozmaru nikoho zradit.“ V posledním Novém životě otiskuje Dostál-Lutinov jakýsi projev brněnského klerikálního deníku Hlasu se *zfalšovaným textem*. Z textu paní Svobodové jest patrné, že Machar nedovoluje vyslovovat bez úcty jméno *přítele*, kterého vyzkoušel a v něhož věří — z toho vykarambolovali velební falsátoři, že Machar nedopouští vyslovovati ne dost uctivě *svého* jména. „Vždyť on, moderní poustevník, který i středem davu nosí s sebou svou poustevnu a ponořen chodí do svých snů jako do neprůsvitného oblaku“ — „nedopustil by ani, aby někdo vyslovil ne dost uctivě jeho jméno“... Tak respektují text a smysl posvěcení falsátoři! S takovými lidmi se ovšem nepolemisuje, takoví lidé vymrskávají se jen z literatury. — Celé číslo jest dokladem, že všechen t. zv. reformní katolicismus a katolická moderna jsou dnes tam, kde byla pohunkovská žižkovská Vlast již před dvacíti a patnácti lety. Literárním klackářstvím a ničím jiným nejsou Dostálovy nadávky Macharovi, Vodákovi, Svobodové. Jen několik dokladů: „literární onanie“, „český literární blázinec“, „psychosa“ — to jsou kritické zbraně Dostálovy. Nu, jeho neohrožuje opravdu psychosa, neboť psychosa předpokládá cosi, čemu se říká psyche, cosi, co načisto minulo tento nadávkový stroj.

1 - [Viz zde str. 50 a n.]